

שוב אינו חוזר ומגיד'. ואמנם אם כבר נשבע – אינו נאמן לחזור ולהעיד משום שאין אדם משים עצמו רשע, לומר שכפר ונשבע לשקר.

ואולם משאר ראשונים נראה שמדובר שכפרו חוץ לבית דין ונשבעו בב"ד, אבל כפרו בבית דין אין מתחייבים על שבועתם שאין זו שבועת ממון, שהרי באותה שעה אינם כשרים לחזור ולהעיד מפני שכבר אמרו שאינם יודעים עדות ואין אדם חוזר ומעיד (ערמב"ן רשב"א וריטב"א. וכ"ה בר"ן בחדושיה).

וע' בשו"ת הריב"ש החדשות (יג; לא) שאמנם קודם שנשבעו חוזרים ומעידים, שאפשר ששכחו ועתה נזכרו, אבל אם נשבעו, היה להם לדייק בדבריהם, ואין לתלות בשכחה. וע"ע בתשובות יב יד; שו"ת הרא"ש נט, א ד"ה ומה שכתב; חדושי הרשב"א הריטב"א ותורא"ש להלן מו: וע' באורך בקצוה"ח כח סק"ח.

'השביע עליהן ה' פעמים חוץ לבית דין, ובאו לב"ד והודו – פטורין'. ולר' מאיר שמחייב אפילו מפי עצמו חוץ לבית-דין, כאשר נשבע חוץ לב"ד ובא לב"ד והודו – מחלוקת הראשונים; ר"י בן מגאש כתב שחייב (וכן צדד הריטב"א בתחילה). והרמב"ן פטר, שלא חייב ר"מ חוץ לב"ד אלא בשלא באו לב"ד, אבל באו והודו – פטור. וכן כתבו הרשב"א והר"ן.

– ואם תאמר כיצד נאמנים עתה להעיד, והלא בכך משימים עצמם רשעים לומר שנשבעו לשקר בתחילה? יש לומר כגון שאומרים שהיו שכוחים באותה שעה ונזכרו. או גם יש לומר שאעפ"י שאומרים בשקר נשבענו, אנו מחלקים דיבורם ומאמינים על העדות ולא מאמינים על רשעותם, שבשני ענינים 'פליגין דיבורא' (עפ"י ריטב"א).

דף לב

'כגון שכפרו שניהם בתוך כדי דיבור, ותכ"ד כדיבור דמי' – וכיון שכן, יכול העד הראשון לחזור בו מיד הלכך העד השני מתחייב שהרי בשעה שכפר יכול היה הראשון לחזור בו מכפירתו (עפ"י תוס' בע"ב ד"ה אבל; ריטב"א כאן ועוד).

ויש מקום לפרש שגם אילו הראשון לא היה יכול לחזור בו – השני חייב, לפי שעדותו קשורה ומעורבת עם עדותו של הראשון, וכעדות אחת דמי (עפ"י רמב"ן בע"ב ותורא"ש לתירוץ אחד).

ובתורא"ש הוכיח שאכן הטעם האמתי הוא זה, ולא משום חזרת הראשון. ואולם בדברי הרמב"ן יש מקום לומר שטעם זה רק לפרש מדוע הוצרכו לתרי בני – על זה פרש דהוה אמינא שוהו הטעם, אך אליבא דאמת הטעם הוא משום חזרה. וכן מפורש בתורת חיים.

על שיעור זמן 'תוך כדי דיבור', ועל גדרו וטעמו של דין חזרה בתוכ"ד – ע' במובא בב"ק עג וב"ב קכט ונדרים פז.

'לימא בהא קמיפלגי, דמר סבר עד אחד כי אתא לשבועה הוא דקא אתא, ומר סבר ע"א כי אתא לממונא קא אתא'. יש מפרשים [דלא כרש"י וריטב"א], שודאי לא עלה על הדעת טעות גמורה זו שעד אחד מחייב ממון, אלא הכוונה לומר שנחשב עדות העד כעדות ממון, שהואיל וראוי להצטרף עם אחר לפיכך נחשב שבא על ענין ממון (ר"י בן מגאש; רשב"א. וע' אבי עזרי שבועות ח, ח).

'הכל מודים בעדי סוטה שפטור – בעדי קינוי, דהוה גורם דגורם. יש מן הפוסקים שלמדו מכאן לענין שאר נזקין שאף על פי דקיימא לן כרבי מאיר לדון ולחייב דינא דגרמי – גורם דגורם פטור (בעל התרומות נא, ו; שו"ת מהר"ם ד"פ תתמד).

ואולם הרמב"ן (בקונטרס דינא דגרמי) חלק בתוקף על השוואה זו, שדוקא כאן שלא חייבה תורה אלא על שבועת עדות המחייבת ממון, לכך גורם דגורם כפירת דברים בעלמא היא, והרי זה כשאר עדויות גמורות שאין שם ממון. לא כן לענין נזקין, כגון הגורם לשרוף שטרות של חברו – חייב. 'ומי שדימה שני ענינים אלו וערבן – חייב משום כלאים'.

[כיוצא בזה חילק הרשב"א שאעפ"י שבנזקין קיי"ל לחייב בגורם, שגם זה נחשב כמזיק, כאן שצריך כפירת ממון פטור. [והריטב"א הוסיף שאפשר לחלק גם להפך, שכאן גורם לממון חייב ובנזקין פטור]. ועתוס' כתובות לד. ד"ה סבר לה, בחילוק הי"מ].

והש"ך (שפו סק"ג) נקט לעיקר לפטור גורם דגורם בנזקין. (כתב זאת לפי שיטתו שחייב דינא דגרמי – מדרבנן. ובקצות-החשן שם כתב שאפילו למ"ד דאורייתא – יש ללמוד מאותה השוואה שהשוו הפוסקים הנ"ל שפטור, שהרי גם כאן דין תורה הוא).

(ע"ב) 'דהוה גברא דחטף נסכא... הוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע, וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם...' נתבאר בב"ב לד.

מכאן משמע שהחוטף חייב לשלם בלא שבועת התובע, שאם התובע צריך שבועה היה העד פטור, שאומר: מי יאמר שהיה נשבע. [וכיוצא בזה כשאומר הנתבע 'איני יודע' – משלם בלא שבועה שכנגדו. ורק בחשוד הטילו שבועה על התובע, שאל"כ לא שבקת חיי לחשוד] (רשב"א מאירי ועוד). ואולם 'חרם' סתם יש, כמו שנוהגים הגאונים ז"ל ובכל הישיבות – כי מי יוכל למנוע מזה שלא יאמר ארור סתם על מי שגובה ממנו שלא כדין (ריטב"א).

'הכל מודים בעד מיתה שהוא פטור, דאמר לה לדידה ולא אמר להו לבית דין, דתנן האשה שאמרה מת בעלי – תנשא'. פירוש, בשעה שהשביעתו לא היתה נזקקת לעדותו שהרי גם בלעדיו היתה נאמנת, נמצא שבכפירתו לה לא הפסידה כלום.

ואולם לאחר שכבר נשבע שאינו יודע שבעלה מת – אין מתירים לה להנשא שהרי כל ידיעתה ממנו באה לה והרי הוא עצמו כופר ואומר שאינו יודע שהוא מת [ואולם רשאית לילך לבית דין אחר שאינם יודעים מהכחשת העד, ולומר שם 'מת בעלי'. עריטב"א] (רמב"ן ורא"ש וש"ר).

הוכיחו כן מסוגיא פ"ב דכתובות שב'עד מפי עד' נאמן העד הראשון כשסותר לשני שהרי הוא הבסיס לעדותו של השני. והגרעק"א תמה הלא גם ללא סברא זו לא תהא האשה נאמנת להתירה להנשא שהרי אפילו עד אחד דעלמא נאמן להכחיש. ועוד, אפילו בהתירוה כבר להנשא על סמך דבריה, נאמן עד כשר דעלמא כשמכחיש את האשה עצמה (כמוש"כ הפוסקים באה"ע יו, לח). ושמא י"ל שבאם התירוה להנשא שוב אין נאמן עד כשר להכחיש אלא כשאומר 'לא מת', אבל כאן היא אומרת שהוא אמר לה והוא מכחיש ואומר שלא אמר ואינו יודע לה עדות, אך גם לא מעיד שבעלה חי, וכיון שההכחשה אינו במיתה אלא בנידון אם העד אמר לה אם לא, הרי הוא בעל-דבר בנידון זה, וכשאר עד פסול שאינו נאמן להכחיש האשה אם התירוה להנשא. וצריך בירור.

– ומכאן מוכח שהאשה יכולה לומר 'מת בעלי' סתם, הגם שידיעתה על סמך עד אחד שאמר לה כן, ואין מזיקים אותה להביא את האומר לה (עפ"י רשב"א ועוד). ויש להסתפק כשאמרה 'עד אחד אמר לי

שמת בעלי' והעד מצוי, האם ב"ד חייבים לשאול את פי העד אם לאו. והיה נראה לומר שחייבים (עפ"י ריטב"א. ומ"מ מבואר מדבריו שאם סתמה אין צריכים לשאלה אם יודעת כן על פי עד ואיזהו. וכן היא מותרת לסתום הדברים ואינה צריכה לומר 'עד אמר לי').

'הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב, דלא אמר לדידה ולא אמר להו לבית דין'. מכאן משמע שחוב שבועות העדות אמור גם כאשר התובע אינו יודע את המאורע ותובע את העד להעידנו באם יודע לו עדות – שהרי האשה אינה יודעת בעצמה אם מת בעלה אם לאו (רשב"א בשם מקצת מרבתינו הצרפתיים).

'השתא בזה אחר זה דתרוייהו קא כפרי אמר הראשון חייב והשני פטור, כפר אחד והודה אחד מיבעיא?'. לכאורה היה נראה שיש באופן זה שהשני הודה, חידוש מסוים שאין באופן ששניהם כפרו – שהרי יש מקום לכופר לטעון ולומר, מי יימר שהפסדתיך ממון, הלא גם לאחר שכפתי עדין הנתבע מחויב שבועה מחמת העד השני, ומי יימר דישתבע, שמא היה מודה לעד. קמ"ל שאין אומרים כן. ויש לומר, שלפי משמעות המשנה נראה שקודם האחד כפר ואח"כ השני הודה, ועל זה מקשה הלא בשעה שכפר אינו יודע אם העד השני יודה אם יכפור, הלכך לא עדיף זה מאילו היה השני גם כן כופר. ולכאורה יש לתרץ בזה קושית הקצוה"ח (רצ,ד) על דברי המרדכי שמתבאר מדבריו שכל כי האי גוונא אינו נחשב נוק ממון, דמי יימר דמשתבע ומיפטור. והקשה מכאן, שמכך שהראשון חייב משמע שאין זו סברא, אלא כפירת ממון גמורה היא? ולהאמור יש לומר שדוקא כאן שבשעת כפירתו אין ידוע אם יהיה עד נוסף שיעיד ויחייב שבועה, לכך נחשבת כפירת ממון גמורה. ואדרבה, יש סימוכין לשיטת המרדכי מעצם קושית הגמרא, שאם נאמר שאין אומרים סברת 'מי יימר דמישתבע' באופן זה, מאי פריך הלא יש בדבר משום חידוש שאין באופן ששניהם כופרים, כנוכר.

אלא שלפי"ז יצא שאם הודה אחד ואחר כך השני כפר – פטור, שיכול לטעון 'מי יימר', וזו לא שמענו. וברמב"ם (שבועות י,ד) מפורש שאין חילוק בדבר, אך י"ל שכן ס"ל להמרדכי. עכ"פ קושית הקצות ממשנה ערוכה לכאורה יש לישב כנ"ל. וצ"ע. ויש להעיר שסברא זו, שמא העד השני גם הוא יכפור ולא יחייב – אינה אלא בעד אחד, אבל אם מזומנים שני עדים להעיד מבואר בגמרא בסמוך שהראשונים פטורים – כי שם הראשונים מיותרים לגמרי ואומרים מדוע הם עדיפים ממנו, שיעידו הם ולא אנו, אבל עד שכופר ונשאר עוד עד אחד, כיון שבמניעתו בטל חיוב הממון, ואף השבועה מוטלת בספק, שמא גם השני יכפור – לכן חייב. ושיטת הריטב"א שלהלכה (דקיי"ל כריו"ח להלן לו.) הראשונים חייבים הגם שיש עדים כשרים אחרים. ומשמע מדבריו לכאורה שאין חילוק אם מזומנים לפנינו אם לאו.

*

והוא עד – אלו ישראל, שנאמר (ישעיה מג): ואתם עדי נאום ה' ואני א-ל; –

או ראה – 'אתה הִרְאָתָ לְדַעַת' (דברים ד); –

או ידע – 'יודעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל' וגו' (שם); –

אם לוא יגיד ונשא עונו – אם לא תגידו אלהותי לאומות העולם, הריני פורע מכם! (ויקרא רבה ו). הנה בני ישראל הוצרכו כפרה על השוגג מה שלא היה כן בבני נח; והטעם, כי ישראל נבראו להעיד על הבורא יתברך, ואי אפשר לברר העדות כשיש איזה פגם בהם, ואפילו חטא בשוגג עושה פגם בנפש. ולכן אי אפשר לאדם מישראל לעשות שליחותו בגלל הפגם הזה, ו'אם לא יגיד – ונשא עונו'. כי כל הבריאה על זה היתה. ונקרא 'עוון' לשון מזיד, אף שבא ע"י השוגג – לכן צריכים לשוב על השוגג שיהיו שוב כשרים לעדות (עפ"י שפת אמת ויקרא).

ג. שתי השאלות תלויות בשאלה אחת; האם כשלמדים בג"ש מעמידים הדבר ככל משפטו של הענין הנלמד ('דון מינה ואוקי באתרה') או דנים אותו לגמרי מהמלמד, לפי כל משפטיו ('דון מינה ומינה'). ואף כי לולא שנחלקו ר"מ וחכמים בשני המקומות, היה ניתן לפרש כל מחלוקת כשלעצמה באופן אחר, אך מדברי ר"מ בשבועת העדות מוכח שסובר דון מינה ומינה, ומדברי חכמים בשבועת הפקדון מוכח שסוברים דון מינה ואוקי באתרה. נמצא א"כ שמחלוקת אחת לשניהם.

נה. האם יש חיוב קרבן על שבועת העדות בשוגג?

אם שגג לגמרי, ששכח עדותו (כפרש"י, או שאינו יודע כלל שאסור להשבע לשקר. תוס') – פטור (גם אם היתה השבועה לשקר, כגון שאמר לא ידעתי או לא ראיתי מעולם. תוס' ורמב"ן. וער"ן), אבל אם יודע העדות ויודע שאסור להשבע, אלא שאינו יודע שחייב עליה קרבן – חייב.

דפים לא – לב

נו. מהם התנאים המבוארים בסוגיא לחיוב קרבן שבועת העדות?

לחיוב קרבן שבועה צריך שהתובע יאמר לעדים בפיו 'בואו והעידוני'. ואפילו רץ אחריהם לתובעם, כל שלא תבע בפיו וקדמו ונשבעו – פטורים.

גם אם התובע את העד אינו יודע מה ארע ואינו בטוח שיודע לו הלה עדות אלא השביעו תעידיני אם אתה יודע לי עדות – חייב העד קרבן שבועה (רשב"א וש"ר).

– צריך שתהא הכפירה בבית דין דוקא (אם לא יגיד – במקום שאילו הגיד מתחייב זה ממון. כנזכר לעיל, לרבי מאיר תנאי זה אמור רק במושבע מפי אחרים אבל חכמים חולקים), אבל השבועה יכולה להיות אף מחוץ לבית דין (לב).

דעת הר"י בן מגאש (לה:): והרמב"ם (ט, א ובכס"מ י, יז) שבמושבעים מפי אחרים אינם חייבים אלא כשישביעם בב"ד. ואין כן דעת שאר ראשונים.

– צריך שתהא זו כפירת ממון, לא כפירת דברים בעלמא. כפירת דבר הגורם לממון – מחלוקת תנאים האם נחשבת ככפירת ממון [כגון עד אחד המחייב שבועה או ממון, והרי רוב האנשים אינם נשבעים לשקר וא"כ היה משלם ממון. או כגון עדי סתירה בסוטה, כדלהלן]. וגורם דגורם [כגון עדי קינוי כדלהלן] – לדברי הכל הוי ככפירת דברים.

עוד מבואר בסוגיא, שכאשר הדבר מסופק אם תהא שם תביעת ממון – פטורים, כגון בעד אחד והנתבע חשוד על השבועה, שיכול העד לומר: מי יאמר שעל ידי עדותי היית נשבע ונוטל ממון.

א. אם בעדותו היה התובע מרויח ממון בודאי, ובלא עדותו הוא ספק אם יטול הממון – חייב לדברי הכל, וכמו שאמרו בעד טומאה שהיה הבעל מרויח הכתובה, הגם שיכול להיות שהיה מרויח בלעדי העד, אילו היתה שותה והיו המים בודקים אותה (תורא"ש).

ב. מי שאמר לחברו, אם יבואו עדים ויעידו על דבר מה שעשיתי או על דבר אחר – אשלם לך, ותבע הלה את העדים להעיד על כך וכפרו ונשבעו והודו – הואיל ואין חיובו מן הדין [שהרי לא נתחייב בב"ד] אינם חייבים קרבן שבועה (עפ"י רמב"ן רשב"א וריטב"א לג: וי"א שמלשון רש"י שם משמע לחייב).

וכן תבע את העדים להעיד שפלוני אמר [שלא בב"ד] ליתן לו כך וכך, כל שדבריו אינם מחייבים אותו על פי דין – אין העדים חייבים (מאירי שם).
ג. אף במקום שאין תביעת ממון, חייב העד להעיד אם יודע עדות לחברו המועילה לו (עפ"י ר"י בן מגאש להלן לה. ומשמע שאיסור דאורייתא הוא להימנע מלהעיד).

נז. האם יש חיוב קרבן שבועת-העדות באופנים דלהלן:

- א. נשבעו חוץ לב"ד והודו בב"ד.
- ב. נשבעו חמש פעמים חוץ לב"ד וכפרו בב"ד והודו.
- ג. נשבעו חמש פעמים בב"ד ואחר כך הודו.
- ד. שני עדים שכפרו זה אחר זה.
- ה. עדים שכפרו ותכ"ד חזרו והודו.
- ו. שתי כתי עדים שכפרו.
- ז. עד אחד שתבעוהו וכפר ונשבע.
- ח. ע"א שתבעוהו וכפר, בזמן שהנתבע חשוד על השבועה.
- ט. עדי קינוי.
- י. עדי סתירה.
- יא. עד טומאה בסוטה שבעלה קינא לה ונסתרה.
- יב. עד מיתת-הבעל.

א. כפרו חוץ לבית דין שאינם יודעים לו עדות והשביעם על כך, ואחר כך הודו בב"ד שנשבעו לשקר – פטורים מקרבן שבועה.

כתבו הרמב"ן והרשב"א (וכן נטה בתורא"ש) שאפילו רבי מאיר המחייב בשבועה מפני עצמו חוץ לבית דין, פוטר אם נשבע חוץ לבית דין והודה בב"ד, מפני שהודה במקום הראוי להגדה. ואין הדבר מוסכם (ע' בחדושי ר"י בן מגאש שר"מ מחייב כשנשבע בעצמו חוץ לב"ד והודה בב"ד [אלא שחילק שם בין נשבע בפיו ממש או ענה 'אמן']). וכן צדד הריטב"א בתחילה).

ב. נשבע העד חמש פעמים חוץ לבית דין וכפר בב"ד והודה – חייב חמשה קרבנות (לאחת מאלה – לחייב על כל אחת ואחת).

ר"י בן מגאש נסתפק שמא לחכמים במושבע מפני עצמו חוץ לבית דין, אין מועילה הכפירה בב"ד לחייב כיון שכבר כפר ונשבע חוץ לב"ד.

ג. כפרו בבית דין והשביעם חמש פעמים ולבסוף הודו שנשבעו לשקר – חייב כל עד קרבן אחד (הואיל ולאחר שכפרו פעם אחת שוב אי אפשר להם לחזור ולהודות, הרי שאר השבועות אינן של כפירת ממון. וגם אם שתקו כשהשביעם, אפשר שהשתיקה ככפירה ושוב אין יכולים לחזור ולהגיד, ואם נאמר שהשתיקה אינה ככפירה ויכולים היו לחזור, הרי השבועות הנוספות לא חייבו כלום שאין שבועה על שבועה. עפרש"י. וע' או"ז וריטב"א בענין שתיקה בב"ד ככפירה).

א. יש אומרים שחייב על שאר השבועות משום שבועות-ביטוי (רמב"ם י, יט; מאירי. וע' לעיל כה מחלוקת הראשונים).

ב. השביעים בב"ד כמה פעמים בתוך כדי דיבור [שיכולים לחזור ולהודות] – בדין הוא שהיבטים על כל אחת ואחת, אלא שסתם השבעה שאין אתם יודעים לי עדות יותר מכדי דיבור היא, ואם כן בשעת גמר השבועה לא היו יכולים לחזור ולהודות (עפ"י ריטב"א. וצ"ל ששונה מעדות העדים שהכל נידון כרצף אחד לענין חזרה, ואילו כאן כל שבועה דבר בפנ"ע וא"א להם לחזור משבועה קמא).
ג. כפרו בבית דין ולאחר כדי דיבור נשבעו – כפירת דברים בעלמא הוא ופטור משום שבועת העדות (עפ"י רמב"ן רשב"א וריטב"א). ויש מצדדים לומר שגם לאחר שאדם כפר בב"ד שאינו יודע עדות, יכול לחזור ולומר יודע אני עדות אלא שנשתמטתי, הלכך חייב על השבועה משום כפירת ממון (ער"ן על הרי"ף)

ד. שני עדים שכפרו זה אחר זה – הראשון חייב והשני פטור, ובלבד שהשני העיד לאחר כדי דיבור מהראשון, אבל בתוך כדי דיבור – שניהם חייבים (רבי יוחנן). ולפי הדעה המחיבת קרבן-שבועה בעד אחד – השני לעולם חייב.

דעת רש"י והרמב"ם ועוד, ששיעור 'תוך כדי דיבור' – כדי שאלת תלמיד לרבו, 'שלום עליך רבי'. וי"א 'שלום עליך רבי ומורי'. ומשמע בר"י מלונל שנקט – עכ"פ לחומרא – שהוא כדי אמירת 'שלום עליך'.

ה. עדים שכפרו והודו בתוך כדי דיבור, או שחזר אחד מהם והודה בתוך כדי דיבור מתום העדות – מועילה החזרה ופטור.

גם הראשון יכול לחזור בתוך כדי דיבור מגמר עדות השני, אם השני התחיל עדותו בתוכ"ד אליו (תוס' וש"ד).

ו. שתי כתי עדים שכפרו והודו – שתיהן חייבות. ופירשו בגמרא שאין הראשונה חייבת אלא אם בשעה שכפרה לא היו השניים האחרים ראויים להעיד, כגון שהיו קרובים ול"ו באותה שעה, אבל אם היו כשרים להעיד – הראשונה פטורה.

א. ודוקא כשהעדים השניים מזומנים לפנינו להעיד, שטוענים הראשונים לא הפסדנוהו שהרי הכת השניה קיימת, אבל אם אין השניים מזומנים – חייבים. ולרבה (לז). אפילו אינם לפנינו פטורים (עפ"י תוס'). ומהרמב"ן מבואר שאין חילוק אם השניים מזומנים להעיד אם לאו, לעולם הראשונים פטורים אם בשעת כפירתם יש שנים כשרים (וכ"כ ר"מ קיס). ודעת הריטב"א (כאן ולהלן לז). נראה שלהלכה תמיד חייבים.

ב. גם כשיש לחברו שטר מקוים, אין העדים חייבים משום שבועת העדות, כמו אם יש כת עדים בלעדם (עפ"י רשב"א לז:).

ז. עד אחד שתבעוהו להעיד וכפר ונשבע והודה, לסתם משנתנו – פטור (וכן הלכה). לדברי רבי אלעזר ברבי שמעון – חייב (שסובר דבר הגורם לממון כממון דמי).

ואולם באופנים שעד אחד מחייב ממון, כגון ששניהם חשודים וכמאן דאמר חזרה שבועה למחויב בה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם – הכל מודים שחייב. וכן באופן שהעד ידע שחטף פלוני דבר מחברו והלה אומר אכן חטפתי ואת שלי חטפתי, שחייב לשלם ממון ע"י העד (וכן כל כיו"ב. עמארי).

א. דוקא כשהשביע את העד לאחר שטען 'דידי חטפתי' אבל אם העד נשבע מקודם – פטור לחכמים שדבר הגורם לממון לאו כממון, שיכול לומר שמא היה טוען לא חטפתי והיה נשבע ולא משלם (תורא"ש).

ב. אם תבע עד אחד, ואמר לו שיביא עד נוסף להעיד – נראה שחייב, אע"פ שכעת עדיין לא בא העד השני להעיד (אילת השחר לג). ואם היה לו עד נוסף אלא שהעד לא ידע על כך, וכפר – צ"ע אם חייב שהרי הפסידו ממון, או שמא כיון שלא ידע שיש עד נוסף, שמא אילו היה יודע – היה מעיד (הדושי ר"מ קזיס).

ח. עד אחד שכפר ונשבע והודה, והיה הנתבע לבדו חשוד (שעדות העד היתה מועילה לתובע להשבע וליטול) – פטור (לחכמים). שאומר לתובע, מי אומר שהיית נשבע ונוטל.

ט. עדי קינוי שכפרו והודו – פטורים (גורם דגורם).

י. עדי סתירה – באנו למחלוקת חכמים וראברי"ש הנ"ל בדבר הגורם לממון. להלכה פטור, שדבר שגורם לממון אינו כממון – שהרי אפשר שלא תשתה ולא תשבור כתובתה (רמב"ם יז).

יא. עד טומאה [לאחר קינוי וסתירה] שכפר ונשבע – חייב, שבמניעת עדותו מפסיד כתובה לבעל.

יב. עד מיתת הבעל שכפר ונשבע והודה – אם העיד לאשה שבעלה מת, אפילו חוץ לב"ד – פטור, שהרי לא הפסידה כלום בכפירתו מפני שיכולה לומר בב"ד בעלי מת והיתה נוטלת כתובתה. ואם לא העיד לאשה – חייב, שעל ידי הימנעותו מלהעיד הפסידה כתובתה. [ולדעת האומר שהמשיב עדי קרקע פטור (רבי יוחנן להלן לו דלא כרבי אלעזר. וכן הלכה. ר"י בן מגאש לו: רמב"ם טג), צריך להעמיד שתפסה מטלטלין].

א. יש אומרים שמדובר כשאינה חייבת שבועה בבואה ליטול כתובתה מן היתומים, אם מפני שפטרה בשעת מותו, או שנפטרה משבועה ע"י התפיסה.

ודעת המאירי שאע"פ שחייבת שבועה – העד חייב קרבן ואין יכול לומר 'מי יימר דמשתבעה' כיון שהדבר קרוב לודאי שלא נפרעה, ולא באה השבועה אלא משום נכסי יתומים, אבל חוב-הממון הוא כדבר ברור.

ב. הרמב"ם השמיט הדין שאם אמר לאשה שבעלה מת – פטור. והעיר על כך הלח"מ.

דף לג

נח. א. אמר לעדים להעידו על כמה תביעות שונות או על תביעה אחת של כמה מינים, וכפרו ונשבעו והודו – כמה הם חייבים?

ב. משיב עדי קנס – מהו?

ג. הבא בהרשאה על תביעת ממון חברו, ואמר לעדים להעידו וכפרו לו – האם חייבים?

א. השיב עדים על כמה תביעות שונות, כגון פקדון ותשומת יד (= הלואה) וגזל שיש לו ביד פלוני, או על כמה מינים של תביעה אחת, כגון פקדון חטים ושעורים וכוסמין; אם נשבעו בסתם 'שאינן אנו יודעים לך עדות' – אין חייבים אלא אחת, ואם פרטו בשבועתם את התביעות השונות או את המינים – חייבים על כל אחת ואחת.